

Forrás: <http://www.folyoirat.tortenelemtanitas.hu/2010/05/foldvary-miklos-a-bajor-tortenelemerettségi/>

Földváry Miklós

A bajor történelemerettségi

A német érettségi rendszer a magyarhoz hasonlóan a belső vizsgamodellt példázza. Ennek megfelelően a két rendszer hasonlít egymásra abban, hogy

- az érettségi iskolában szervezett vizsga;
- a vizsgabizottság az iskola tanáraiból áll;
- a külső kontrollt az elnök biztosítja;
- a szóbeli vizsgafeladatokat a tanárok állítják össze a központi (bajor tartományi) útmutató alapján;
- a tanulók teljesítményét a tanárok értékelik.

A németországi tanárok még egyetemi tanulmányaik folyamán speciális képzést kapnak az értékelés, a mérés és a vizsgáztatás témaköreiben, másrészt, miután Németország tartományokból, országokból álló szövetség, az egyes tartományok között különbségek vannak az érettségi vizsga tekintetében. A különbségek azonban a rendszer szabályszerűségeit nem érintik.

Az alapkursus

Az érettségi bizonyítvány három részből áll. A bizonyítvány első része az alapkursus keretében, vagyis a heti három órában tanult tárgyakat tartalmazza. Az érettségi bizonyítványba csak az úgynevezett Abitur osztályokban tanult tárgyak számítanak bele. Ezek a gimnázium 12. és 13. osztályai, amelyeket szemeszterekre, azaz félévekre osztanak (12/1, 12/2, 13/1, 13/2).

Az alapkursusban tanult tárgyakat a tanulók maguk választják, bizonyos szabályok figyelembevételével. Az egyik szabály, hogy a kötelező tantárgyakon kívül (vallás és sport) mindhárom tantárgyblokkból választani kell. Az első tantárgyblokk a nyelvi, az irodalmi és a művészeti; a második a társadalomtudományi (ebben van a történelem is); a harmadik pedig a matematikát és a természettudományokat

Földvály Miklós: A bajor történelemérettségi

tartalmazza. A másik szabály, hogy összesen 20 szemeszternyit kell a választott tantárgyakból az Abitur osztályokban tanulni.

Az Abitur osztályokban tanult tárgyakból elért teljesítményt nem osztályzatokkal, hanem pontskálán értékelik.

Az átváltási táblázat:

1	2	3	4	5	6
15-14-13	12-11-10	9-8-7	6-5-4	3-2-1	0

Az átváltási táblázat azt mutatja, hogy az 1–6-ig adható osztályzatokat, amelyekkel a tanulókat az alsóbb osztályokban értékelték, 0–15-ig terjedő értékskálára számítják át. A 6-os osztályzat, amelyik a legrosszabb, nem kap pontértéket. A többinek van egy középértéke, és plusz- vagy mínuszpontok járulhatnak hozzá. Alapkurzusok estében ez az átváltás névértékben történik, akár csak a bizonyítvány első részében is.

Az összesítés maximális pontszáma 300, mivel egy tárgyból szemeszterenként maximum 15 pontot lehet kapni, összesen pedig 20 szemeszternyi alapkurzust kell az Abitur osztályokban választani. Az érvényes bizonyítványhoz azonban a minimális 100 pontot mindenképpen meg kell szerezni.

Azoknak az alapkurzusonként tanult tárgyaknak a pontszámai, amelyeket a tanulók a 13. osztály második félévében vizsgatantárgyként is választottak, nem számítanak bele a bizonyítvány alapkurzus részének az összesítésébe. (Ezeknek a pontszámai majd a bizonyítvány vizsgarészében szerepelnek.) Összesen két alapkurzusban tanult vizsgatantárgy lehet.

Az intenzív kurzus

A bizonyítvány második része az intenzív kurzus keretében tanult tárgyakat tartalmazza, ezek heti 5-6 stúdiumot jelentenek. Az intenzív kurzusban összesen két tantárgyat kell tanulni három szemeszteren át, amely összesen hat szemesztert jelent. Szabály még, hogy az egyik tárgyból egy szemeszteren át önálló projekt munkát is kell végezni.

Az értékelés az említett pontozási skála szerint történik. A bizonyítvány alapkurzus részéhez képest a különbség az, hogy a pontokat itt nem névértékben, hanem háromszoros értékükön számolják, hozzáadva a kapható plusz- és

Földvály Miklós: A bajor történelemérettségi

mínuszpontokat is. A bizonyítvány e részének pontjaiba számít bele a projekt minősítése is. Egy tárgyból egy szemeszterben maximum 45 pontot lehet elérni. A hat szemeszter esetében ez 270 pontot jelent, ehhez hozzáadódik még a maximum 30 pontos projektmunka. A minimális pontszám itt is 100, a maximális 300.

Az érettségi vizsga

A bizonyítvány harmadik része magának az érettségi vizsgának az eredményeit tartalmazza. Az érettségi vizsgán két intenzív és két alapkursusban tanult tárgyat kell vizsgatantárgyként választani. Ide számítanak be a választott vizsgatárgyaknak a 13. osztály második félévében elért eredményei, a pontskálának megfelelően, névértékben.

Az intenzív kurzusban tanult tárgyakból írásbeli vizsgát kell tenni, ennek időtartama 5 óra. Az írásbeli tesztek a tanárok készítik, de felépítésüket a tartományi útmutató szabályozza. A tesztek az ismereteket és a képességeket mérik három nehézségi fokon: a reprodukció, az alkalmazás és a problémamegoldás szintjén. Az alapkursusban tanult tárgyak egyikéből írásbeli, a másiktól szóbeli (kollokvium) vizsga tehető, választás alapján. Itt az írásbeli három órán át tart, a szóbeli húsz-harminc percig.

Az elért pontokat négyszeres értékben veszik figyelembe. A minimális pont ebben a részben 100, a maximális 300. A záróosztály második felében a négy vizsgatárgyból négyszer 15, azaz 60 pontot lehet szerezni, az írásbeli és szóbeli vizsgákon ugyanennyit, de négyszeres értékben, vagyis összesen 240 pontot. Az érettségi vizsga eredménye a három rész pontértékeinek az összeadásából adódik úgy, hogy a minimumot minden részben el kell érni. A pontszám így 300–900-ig terjedhet.

Németországban, így Bajorországban is a gimnázium 9 éves (bár éppen most reformálják ők is 8 évfolyamosra). A felsőfokú továbbtanulás fő feltétele a vízumértékű érettségi, amely kétféle lehet: az egyik a tantárgyfüggetlen, amikor bármilyen intézménybe mehet a jelölt az érettségi után; a másik a tantárgyfüggő mód, azaz csak bizonyos gyakorlatorientált helyekre pályázhat az illető, és ehhez elég 12 évi közoktatási előképzettség. Az állami intézmények férőhelyeinek 90%-ába saját választás alapján, felvételi nélkül kerülnek be a jelöltek az érettségi után, ezért az érettséginek igen magas presztízsértéke van. Az érettségi egyszerre teljesít két

alapvető elvárást: a felsőoktatási intézmények megbízhatónak tartják, illetve a szülők és a tanulók biztosak lehetnek abban, hogy az érettségi bizonyítvány birtokában azonnal, de rosszabb eredmény esetén is előbb vagy utóbb automatikusan megnyílik számukra az út a továbbtanuláshoz.

Érettségi követelmények történelemből

Amilyen sokoldalú a történelem, olyan sokoldalú a történelemérettségi formája és tartalma is Németországban. Mint már szó volt róla, Németország tartományok – mint például Bajorország – szövetségéből áll, amelyek saját kormányzattal rendelkeznek. Ez a magyarázata annak, hogy tartományszerte különböző tantervekkel, óraszerkezetekkel és különböző érettségikkel találkozunk. A különbségek azonban a rendszer szabályszerűségeit nem érintik, és az egyes érettségik típusai sokkal inkább a profiljukban, mint tartalmukban különböznek. Eltérések mutatkoznak az érettségi megszervezésének módjában is: a legtöbb tartományban központi az érettségi, bizonyos tartományokban viszont útmutatók alapján az egyes iskolák dolgozzák ki. Bajorországban, mint Magyarországon is, központi jellegű az érettségi.

A bajor érettségiben megkövetelt tananyag (éppúgy mint a többi tartományban) a modern kor, vagyis a XVIII. századtól a fontosabb német és világtörténelmi események. A főbb témák nagyjából a következők: a XVIII. század forradalmi, a szociális, a gazdasági és a politikai átalakulás az iparosítás következtében (ipari forradalom), a weimari köztársaság fejlődése és válsága, a nemzetiszocializmus, a második világháború utáni időszak és az úgynevezett „német kérdés”. A kérdések a következő követelményterületekhez igazodnak:

- a tanultak egyszerű visszaadása;
- önálló magyarázat és a tanultak alkalmazása;
- problémamegoldás, állásfoglalás.

Végül a diákok módszertani felkészültségét is vizsgáztatják:

- Minden feladathoz saját forrást adnak, amit szakszerűen elemezni, alkalmazni kell, a tartalom szempontjából további kritérium a szakszavak használata és végül egy szakszöveg létrehozása.

A továbbiakban *táblázatok* segítségével mutatom be az egyes követelménytípusok közti különbségeket és hasonlóságokat.

Földváry Miklós: A bajor történelemérettségi

Az I. követelménykör	A II. követelménykör	A III. követelménykör
magába foglalja a megszerzett tudás visszaadását (egy bizonyos területről) a már tanultakkal összefüggésben, vagyis reprodukív válaszokat követel.	önálló magyarázatot, az ismert (megadott) tartalmak feldolgozását, rendezését és megfelelő alkalmazását igénylő feladatokat tartalmazza.	reflektív, a problémát körüljáró és újabb problémákat felfedező gondolkodást, valamint a tanult módszerek alkalmazását igényli. Az így nyert tudással itt állításokat kell megalapozni, következtetni és értékelni.
A terület mindenképp a reprodukciót követeli meg: <ol style="list-style-type: none"> 1. megadott történelmi ismeretek visszaadását; 2. a forrás meghatározását; 3. források és vélemények közti különbségtevést; 4. a forrásokban és a véleményekben szereplő információk felhasználását; 5. tér és idő meghatározását. 	Mindenképp megköveteli a nyert információk újjászervezését, rendszerezését és átdolgozását: <ol style="list-style-type: none"> 1. az események oksági rendszerének, illetve az időbeli összefüggéseknek a bemutatása; 2. az eseményeket logikusan össze tudja kapcsolni a következmények és a struktúrák figyelembe vételével; 3. a forrásokat vagy véleményeket képes szakszerűen elemezni; 4. konkretizálni, illetve elvonatkoztatni tud a forrásban vagy a véleményben szereplő kijelentésből. 	Főképp reflexiót és problémamegoldást igényel: <ol style="list-style-type: none"> 1. megköveteli a rendezett, széles horizontú és problémaközpontú történelmi érvelést; 2. az események értékelését és a problémák feltárását; 3. a feltevések megvizsgálását és a történelmi kérdésfeltevést; 4. saját vélemény kifejtését; 5. reflektálást az egyes ítéletekre, a történelmi, illetve a jelen erkölcsi, etikai és normatív ítéletei, kategóriái figyelembevételével.

Az I. követelménykörben található műveletek	A II. követelménykörben szereplő műveletek	A III. követelménykörben előforduló műveletek
megnevezés; felsorolás; meghatározás, ábrázolás, vázolás; bemutatás, leírás, összefoglalás, visszaadás.	elemzés, megvizsgálás; megalapozás, bizonyítás, jellemzés; rendszerezés; magyarázat; fejtegetés; kidolgozás szembeállítás; visszahelyezés.	megítélés; értékelés, állásfoglalás; kifejtés; egymással szembeállítás, vitakozás; megvizsgálás, ellenőrzés; összehasonlítás.

Földváry Miklós: A bajor történelemérettségi

A mindhárom szinten megtalálható, **az egyes területek fölé rendelt képességek:**

Értelmezés	A forrásokban szereplő információkból összefüggő, alapos és értelmes álláspontot képes kialakítani, amely elemző magyarázatokon és ítéleteken alapszik.
Tárgyalás, fejtegetés	Egy tétel, illetve egy probléma érvekkel és ellenérvekkel alátámasztott, a tanuló saját ítéletét is magába foglaló bemutatása. Saját maga megbízhatóságát is vizsgáló feltevés készítése, amiből kialakítja álláspontját. Egy olyan történelmi előadás (vélemény) kifejtése, amelyet gondos elemzés előzött meg.
Vélemény kialakítása	A történelmi fejlődés összefüggéseinek és állapotának a bemutatása, annak megítélése forrás felhasználásával.

Az első követelménykörhöz szükséges műveletek (reprodukción):

Megnevezés, felsorolás	Célirányú információk összegyűjtése, azok kifejtése nélkül.
Meghatározás, ábrázolás, felvázolás	Történelmi tények, problémák felismerése és megfogalmazása.
Bemutatás, leírás, összefoglalás, visszaadás	Történelmi tények rövid, lényegre törő összefoglalása.

A második követelménykörhöz szükséges (reorganizációs és transzfer) műveletek:

Elemzés, megvizsgálás	Az anyag, vagy a történelmi tények kritikus, különböző szempontok figyelembevételével történő feltárása.
Megalapozás, bizonyítás	Kijelentések (ítélet, elmélet, értékelés) érvekkel alátámasztott, történelmi példákkal történő bemutatása.
Jellemzés	A történelmi tartalom sajátosságainak bemutatása és ezek bizonyos nézőpontból történő összefoglalása.
Rendszerezés	Az események meghatározott összefüggésbe állítása.
Magyarázat	Az események tudás és belátás alapján, egy bizonyos összefüggésben történő rendszeres és megalapozott bemutatása (elmélet, modell, szabály, törvény, működés-összefüggés).
Fejtegetés	Hasonló a magyarázathoz, de kiegészítő információval és példákkal egyértelműsíti.
Kidolgozás	A forrásban megtalálja azokat a meghatározott történelmi tartalmakat, amelyek csupán implicit módon, azaz nem kifejezve találhatók meg benne, és ezek összefüggéseit megragadja.
Szembeállítás	Miképpen a felvázolás, de érvekkel nyomatékosítva.
Visszahelyezés	Érvek gyűjtése helytelen állítás cáfolására.

Földvály Miklós: A bajor történelemérettségi

A **harmadik követelménykörhöz** szükséges műveletek (reflexió és problémamegoldás):

Megítélés	Az esemény megítélésének egy bizonyos összefüggésben történő meghatározása, személyes állásfoglalás nélkül, tisztán szakmailag.
Értékelés, állásfoglalás	Hasonló a meghatározáshoz, de nyitott a saját véleményalkotásra, amely a más lehetőséget is megengedve (pluralitás) és egyetemes értékekre (alaptörvény) támaszkodva értékítéletre vezet.
Kifejtés	A végrehajtott elemzéseket összefoglalva saját megoldáshoz, jelentéshez jut.
Egymással szembeállítás, vita	Egy problémához vagy elmülethez olyan érveket fejt ki, amelyek megadott értékeléshez vezetnek.
Megvizsgálás, ellenőrzés	Kijelentéseket (feltevések, állítások, ítéletek) történelmi eseményekhez mérve vizsgál.
Összehasonlítás	A történelmi eseményeket ismérvek (kritériumok) alapján és a problémákra vonatkoztatva egymás mellé állítja, majd a találkozási pontokat, a különbségeket, a részazonosságokat, a hasonlóságokat, az eltéréseket vagy az ellentéteket megállapítja.

Végül következzen néhány tipikus kérdés, illetve feladat:

Forrásközpontú feladatok

A történelemérettségin elsődleges és másodlagos források éppúgy előfordulnak, mint statisztikák, képek vagy karikatúrák. Gyakorikak a következő kérdések, illetve feladatok:

1. A szöveg használata: *Mi van a szövegben a ... –ról? Hogyan ítéli meg a szerző...? Foglalja össze a szöveg érveit ...!*
2. A szöveg feldolgozása: *Fejtse ki a szövegben szereplő érveket! Vesse össze a szöveg kijelentéseit evvel és ezzel!*
3. Szövegértékelés: *Foglaljon állást a szöveg kijelentéseivel kapcsolatban! Mondjon ítéletet a szöveggel kapcsolatban!*

A tanultak visszaadását igénylő feladatok kérdései

1. *Írja le! Nevezze meg ...! Ismertesse! Sorolja fel ...!*
2. *Magyarázza meg ...! Egészítse ki ...!*
3. *Foglalja össze ...! Rendezze el ...! Gyűjtsön érveket ...!*

Önálló ismereteket¹ igénylő feladatok

1. Hasonlítsa össze ...! Különböztesse meg ...! Állítsa egymással szembe! Sorolja föl a hasonlóságokat ...!
2. Állítsa föl a történelmi összefüggéseket ...! Adjon áttekintést ...!
3. Győződjön meg ...! Határozza meg a kiindulópontot ...! Írja le a szöveg szerzőjének szándékát, célját ...!

Állásfoglalások és transzfer kérdések

1. Támassza alá ...! Dolgozzon ki ellenvéleményt ...! Támassza alá érvekkel ...!
2. Foglaljon állást ...! Értékelje ...! Ítélje meg ...! Vitatkozzon vele ...!Fejtse ki ...!

Ezek a legnehezebb, legösszetettebb feladatok, amelyek áttekinthető felépítést, a fogalmak pontos használatát, logikus érvelést és gondosan mérlegelt ítélethozatalt igényelnek. A lehetséges ellenvéleményeket, vagyis a másik felet is be kell mutatni!

JEGYZETEK

1. Anwendung

IRODALOM

A német érettségi rendszer: MÁTRAI Zsuzsa (2001): *Érettségi és felvételi külföldön*. Műszaki Könyvkiadó, 21–27.

Kollegstufe. Die Oberstufe des Gymnasiums in Bayern. Bayerischen Staatsministerium für Unterricht und Kultus. 2006.

Érettségi követelmények történelemből: MÜLLER, Günter – SALING, Christian (1995): *Geschichte Abitur*. 7–8.

A táblázatok: www.isb.bayern.de /Gymnasium/ Fach Geschichte/ *Kontaktbrief 2006. Anhang: Anforderungsbereiche in den Abiturprüfungen im Fach Geschichte*.

Tipikus kérdések, illetve feladatok: MÜLLER, Günter – SALING, Christian (1995): *Geschichte Abitur*. 19–24.